

شیوه نامه تکمیل پیشنهاد پژوهشی سازمان بهزیستی کشور

دبیرخانه شورای پژوهش

از پژوهشگران محترم تقاضا می گردد قبل از تکمیل فرم پیشنهاد طرح پژوهشی (پروپوزال) سازمان بهزیستی کشور، موارد زیر را مطالعه و بر آن اساس نسبت به تکمیل فرم اقدام نمایند. چنانچه پژوهشگران محترم در هر یک از موارد مذکور، با سوال خاصی مواجه شوند، دبیرخانه شورای پژوهش سازمان و یا کمیته پژوهش استان، آماده راهنمایی و همکاری های لازم خواهد بود. لازم به ذکر است که تمامی اطلاعات و همچنین طرح ارایه شده، محرمانه تلقی می شود و تنها در اختیار کارشناسان و مسوولان ذیربط قرار خواهد گرفت.

عدم رعایت هر یک از این موارد ذیل باعث تاخیر در روند بررسی و تصویب طرح تحقیقاتی خواهد شد.

- ❖ پیشنهاد نامه پژوهشی را توسط رایانه به صورت فایل تحت Word با فونت BZAR 12 تکمیل نموده و سپس آن را به دبیرخانه شورای پژوهش سازمان و یا کمیته پژوهش استان، ارسال نمایید.
- ❖ در صورت استفاده از ابزارهای جمع آوری اطلاعات (مانند پرسشنامه، چک لیست و ...) ضروری است این ابزارها همراه با پروپوزال به دبیرخانه شورای پژوهش سازمان و یا کمیته پژوهش استان، ارایه گردند.

*****

۱. مشخصات طرح

- **عنوان طرح:** عنوان طرح باید دارای خصوصیات زیر باشد.

الف) دقت: عنوان باید منعکس کننده سوال اصلی پژوهشگر درباره مساله مورد نظر بوده و بایستی بدون ابهام باشد. پرهیز از طرح مسایل کلی مورد تاکید است. در عین حال از به کار بردن اصطلاحات و اختصارات ناآشنا نیز خودداری شود. حتی المقدور از به کار بردن کلمات غیر فارسی در قسمت عنوان فارسی طرح، اجتناب ورزید.

ب) اختصار: عنوان باید مانع و جامع باشد. به عبارت دیگر هر چه عنوان مختصرتر و کوتاهتر باشد بهتر است.

ج) اشاره به برخی متغیرها: بسته به شرایط طرح، شاید لازم باشد که به مکان، زمان، اشخاص و ... اشاره شود. به عنوان مثال، در مورد مطالعات توصیفی معمولاً لازم است که زمان، مکان و یا هر دو را در عنوان، قید نمود.

- **نوع طرح** بایستی بر اساس هدف پژوهش و با توجه به توضیحات ذیل تعیین گردد.

الف) تحقیق بنیادی: تحقیق بنیادی عبارتست از: "کاوش های اصیل و بدیع به منظور افزایش اندوخته های علمی و درک بهتر پدیده های طبیعی، انسانی، اجتماعی و فرهنگی". هدف اساسی این نوع تحقیقات آزمون نظریه ها، تبیین روابط بین پدیده ها و افزودن به مجموعه دانش موجود در یک زمینه خاص است. تحقیقات بنیادی، نظریه ها را بررسی کرده، آنها را تایید، تعدیل یا رد می کند. با تبیین روابط میان پدیده ها، تحقیق بنیادی به کشف قوانین و اصول علمی می پردازد. با این اهداف، تحقیقات بنیادی درصدد توسعه مجموع دانسته های موجود درباره اصول و قوانین علمی است. این نوع تحقیقات نتیجه گرا بوده و در رابطه با نیازهای تصمیم گیری انجام نمی شود. برای مثال تحول استدلال منطقی نزد کودکان را می توان از نوع تحقیقات بنیادی دانست (بازرگان ۱۳۸۳). تحقیق پایه ای نوعی از تحقیق است که

شیوه نامه تکمیل پیشنهاد پژوهشی سازمان بهزیستی کشور

دبیرخانه شورای پژوهش

اهداف مشخص تجاری ندارد و در آن سعی می شود که دانش و نظریه ها بطور عام و خاص توسعه و گسترش یابد و کاربرد عملی دستاوردهای تحقیق مورد توجه نمی باشد. نمونه ای از تحقیقات پایه ای در مدیریت را می توان توسعه نظریه پردازی های کلی انسان شناسانه پیرامون ساز و کارهای انگیزشی موثر در رفتار انسان دانست (خاکی ۱۳۸۲).

تحقیق بنیادی را می توان به دو گروه ذیل تقسیم کرد:

۱) تحقیق بنیادی محض: آن دسته از تحقیق بنیادی است که بدون توجه به کاربردهای علمی و به منظور گسترش مرزهای دانش صورت می گیرد.

۲) تحقیق بنیادی راهبردی: آن دسته از تحقیق بنیادی است که به منظور فراهم ساختن زمینه علمی لازم برای حل مسایل جاری و آتی انجام شود.

ب) تحقیق کاربردی: هر نوع کاوش اصیل به منظور کسب دانش علمی و فنی جدید که برای آن کاربرد ویژه ای در نظر گرفته شود. تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. به عبارت دیگر تحقیقات کاربردی به سمت کاربرد عملی دانش هدایت می شود. نتایج این نوع تحقیقات در تعلیم و تربیت مثلاً در طراحی برنامه های درسی و کمک به اتخاذ تصمیم های مربوط به نظام آموزشی به کار می رود. به عنوان مثال کاربرد نظریه های مربوط به فرا شناخت در حل مساله را می توان در زمره تحقیقات کاربردی قرار داد (بازرگان ۱۳۸۳). هدف از تحقیق کاربردی به دست آوردن درک یا دانش لازم برای تعیین ابزاری است که به وسیله آن نیازی مشخص و شناخته شده بر طرف گردد در این نوع تحقیقات هدف، کشف دانش تازه ای است که کاربرد مشخصی را درباره فرآورده یا فرایندی در واقعیت دنبال می کند. به عبارت دقیق تر تحقیق کاربردی تلاشی برای پاسخ دادن به یک معضل و مشکل عملی است که در دنیای واقعی وجود دارد. نمونه ای از تحقیقات کاربردی را در مدیریت می توان بررسی دلایل فراگیر نبودن روحیه کار گروهی بین کارگران صنعت خودرو و ارائه راهکارهایی برای فراگیر نمودن آن در بین کارگران دانست (خاکی ۱۳۸۲).

ج) تحقیق توسعه ای (توسعه تجربی): هرگونه فعالیت منظم مبتنی بر دانش موجود حاصل از تحقیقات و یا تجربیات که به منظور تولید مواد، فرآورده ها، وسایل، ابزار، فرایندها و روش های جدید و یا بهبود آنها صورت گیرد. فرایندی است که به منظور تدوین و تشخیص مناسب بودن یک فرایند، روش ها و برنامه ها، شناسایی نیازها یا استعدادها، پیدایش اندیشه ها، آفرینش، طراحی، تولید، معرفی و انتشار یک محصول و فرایند یا نظام فناوری تازه، انجام می شود. هدف اصلی تحقیقات توسعه ای، نظریه پردازی یا آزمون نظریه نیست بلکه توسعه محصولات یا فرایندهای جدید، تدوین یا تهیه برنامه ه، طرح ها و امثال آن است (بازرگان ۱۳۸۳، خاکی ۱۳۸۲). به طوری که ابتدا موقعیت نامعین خاصی مشخص شده و بر اساس یافته های پژوهشی، طرح یا برنامه ویژه آن تدوین و تولید می شود (بازرگان ۱۳۸۳). نتایج تحقیقات توسعه ای پس از تکمیل در شرایط واقعی امتحان شده و اصلاحات لازم تا رسیدن به سطح خاصی از اثربخشی در آنها اعمال می گردد (خاکی ۱۳۸۲).

- در دیگر طبقه بندی کلی، پژوهش ها را از نظر چستی به پژوهش کمی و کیفی تقسیم بندی می کند. پژوهش کمی بیشتر بر نتایج آماری ارایه شده به وسیله اعداد تکیه دارد در حالی که در پژوهش کیفی بر توصیف های روایتی و تشریحی تاکید می شود.

شیوه نامه تکمیل پیشنهاد پژوهشی سازمان بهزیستی کشور

دبیرخانه شورای پژوهش

در صورتی که در خصوص زمینه‌ای خاص در پژوهش دانش کافی موجود باشد و امکان الگوسازی مقدماتی، تنظیم فرضیه یا حتی ارایه نظریه در خصوص آن وجود داشته باشد، می‌توان از روش‌های کمیت‌پذیر آن استفاده کرد. اما اگر اطلاعات موجود در یک زمینه‌ی خاص چنان اندک باشد که حتی تشخیص این که نادانسته‌ها کدام‌اند، خود مسأله‌ساز باشد، باید از روش‌های کیفی‌تر بهره جست.

پژوهش کیفی بیشتر در علوم اجتماعی و انسانی - مثل مردم‌شناسی، علوم تربیتی، علوم ارتباطی، روان‌شناسی، تاریخ، باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، مطالعات فرهنگی و ادبی، علوم سیاسی، مدیریت، مددکاری، کتابداری و اطلاع‌رسانی - و نیز در برخی از شاخه‌های علوم طبیعی - مثل مطالعات بالینی و پرستاری - به کار می‌رود و معمولاً پژوهشی ترکیبی است. یعنی از مجموعه‌ای از روش‌ها، فنون و ابزارها مثل مطالعه‌ی موردی، تجربه‌ی شخصی، درون‌نگری، شرح‌حال، روایت، مشاهده‌ی مشارکتی، مشاهده‌ی غیرمشارکتی، مصاحبه‌ی عمیق، انواع بشرساخته‌ها (مصنوعات)، فرآورده‌های فرهنگی و انواع متون مبتنی بر مشاهده، متون تاریخی، متون تعاملی و بصری بهره می‌گیرد و گستره‌ی وسیعی از روش‌های تأویل و تحلیل‌های تفسیری را می‌پوشاند.

۳ و ۲. تکمیل قسمت مشخصات موسسه / شخص پیشنهاد دهنده و نیز پژوهشگر اصلی ضروری است.

۴. در قسمت مشخصات همکاران طرح لازم است فرم مربوطه پس از تکمیل و **امضاء** تمامی همکاران طرح، **اسکن** و به همراه سایر صفحات پیشنهاد نامه پژوهشی ارسال گردد (تکمیل این قسمت و اسکن امضاء همکاران طرح الزامی است).

۵. در قسمت تکمیل سابقه تحصیلات پژوهشگر و همکاران، صرفاً ذکر عناوین پژوهشی صورت گرفته توسط پیشنهاد دهندگان کفایت می‌کند. سایر فعالیت‌های علمی همکاران در قسمت رزومه علمی - پژوهشی به پیوست پیشنهاد نامه پژوهشی ارسال گردد.

۶. مشخصات موضوعی طرح

۱-۶- بیان مسأله: در این قسمت بایستی ابعاد وجود مشکل در کشور و ابعاد جهانی مسأله مشخص گردد.

۲-۶- **ضرورت انجام پژوهش:** در این قسمت به ضرورت انجام پژوهش با دیدگاه رفع نیازهای پژوهشی سازمان بهزیستی کشور اشاره شده و سپس اشاراتی به اقداماتی که در سطح جهانی و نیز در سطح کشور یا منطقه برای مقابله با مسأله مورد پژوهش و یا عواقب و تبعات آن انجام می‌پذیرد، با توجه به نقاط قوت و ضعف و با ذکر منبع صورت گیرد.

۳-۶- **بررسی متون (پیشینه پژوهش):** در این قسمت بایستی سابقه علمی این طرح و پژوهش‌های انجام شده در این زمینه و به خصوص خلاصه‌ای از مقالات بدست آمده از مطالعات داخلی و خارجی درباره موضوع و شرایط به کار رفته در این مقالات و نتایج حاصل از آن با ذکر منبع توضیح داده شود. در زمان اشاره به هر مورد، باید شماره مرجع مربوط در بالای مطلب مورد نظر آورده شود. فهرست تفصیلی این مراجع، در انتهای متن آورده شود. در صورتی که فضای کافی برای این کار موجود نباشد، فهرست مذکور به صورت یک صفحه پیوست در آخر شناسنامه طرح ارائه گردد. ترتیب فهرست بندی مراجع به این صورت می‌باشد:

۴ - کتاب‌های خارجی

۳ - مقاله‌های خارجی

۲ - کتاب‌های فارسی

۱ - مقاله‌های فارسی

شیوه نامه تکمیل پیشنهاد پژوهشی سازمان بهزیستی کشور

دبیرخانه شورای پژوهش

نحوه نگارش عنوان مراجع، بر اساس فرمت (APA - انجمن روانشناسی آمریکا)، صورت گیرد. اشتباه شایع نگارشی در این قسمت، آن است که بسیاری از پژوهشگران محترم فقط به آوردن نام مراجع در این قسمت اکتفا می کنند.

در نوشتن فهرست منابع و مآخذ، مطالعه کتاب روش تهیه پژوهشنامه نوشته سیف، علی اکبر (۱۳۷۸). تهران: نشر دوران. چاپ دوم پیشنهاد می شود.

۴-۶- تعریف مفاهیم و واژه های کلیدی: در این قسمت باید به تعریف اصطلاحات علمی به کار رفته پرداخته شود. لازم به ذکر است که شاید معنا و تعریف برخی از اصطلاحات تخصصی، به سبب شیوع کاربردشان برای افراد متخصص، بدیهی باشد، ولی به جهت ایجاد تصویری واحد از منظور پژوهشگر برای همه افراد مطالعه کننده، تکمیل این قسمت مد نظر می باشد. ذکر واژه های کلیدی (key words) که برای جستجو در مدلاین یا سایر منابع اطلاعاتی توسط پژوهشگر بکار رفته است (جهت تسهیل کار داوران و کارشناسان در ارزیابی طرح)، ضروری می باشد. همچنین لازم است در تعریف واژه ها، تعاریف **مفهومی** و نیز **عملیاتی** آورده شود.

۵-۶- در این قسمت لازم است پژوهشگر اهداف و کاربردهای حال و آینده طرح و نتایج کاربردی آن برای سازمان بهزیستی را مشخص نموده و تعیین نماید که احتمالاً نتایج تحقیق پاسخگوی کدامیک از نیازهای سازمان بهزیستی بوده و چه تحول یا تغییری را رد بهبود فرآیندهای سازمان ایجاد خواهد کرد؟

۶-۶- در این قسمت پژوهشگر تعیین می نماید که علاوه بر سازمان بهزیستی، چه سازمان ها و موسساتی (دولتی و غیر دولتی) می توانند از نتایج تحقیق استفاده کنند؟

۷-۶- در این قسمت پژوهشگر نوآوری پژوهش پیشنهادی را در مقایسه با کارهای مشابه قبلی در سطح ملی و بین المللی مشخص می نماید.

۱.۷ اهداف و فرضیات طرح

۱-۷-۱- اهداف کلی: هدف کلی طرح، معمولاً همان پرسش اولیه پژوهشگر یا تقریباً معادل عنوان طرح (نه صرفاً بازنویسی عنوان)، می باشد. اگر دو یا چند هدف کلی در عنوان مدنظر باشد، بهتر است که در این قسمت، هر یک از آن ها به تفکیک و تحت عنوان اهداف کلی طرح آورده شود.

۲-۷- اهداف اختصاصی: مهم ترین قسمت های پیشنهاد نامه پژوهشی است. چراکه اهداف اختصاصی، راهکارهای پژوهشگر را برای رسیدن به هدف یا اهداف کلی بیان می کند. توضیحات دقیق تر درباره هدف کلی، زیرشاخه های مرتبط با آن و راه دستیابی به آن، بایستی توسط اهداف اختصاصی مشخص شوند. اهداف اختصاصی در تعیین متغیرهای مورد مطالعه، طراحی فرم های جمع آوری اطلاعات، پرسشنامه، آنالیز آماری داده ها، برآورد بودجه و هزینه پرسنلی اجرای طرح و مدت اجرای طرح نقش بسیار مهمی دارند. بنابراین در

شیوه نامه تکمیل پیشنهاد پژوهشی سازمان بهزیستی کشور

دبیرخانه شورای پژوهش

نگارش این قسمت، موارد مذکور باید کاملاً مدنظر قرار گیرد. اهداف اختصاصی بایستی به صورت SMART¹، تعریف گردد به طوری که تعیین دستیابی به اهداف بر اساس تصویب نهایی طرح برای ناظر مربوطه امکان پذیر باشد.

نکته قابل توجه آن است که اگر متن هدف کلی آنقدر واضح و کامل است که به نگارش اهداف اختصاصی نیازی ندارد، بایستی از آوردن آن خودداری گردد.

۳-۷- اهداف کاربردی: کاربرد یا کاربردهای ناشی از انجام طرح، که در واقع مطالعه برای رسیدن به آن طراحی شده است، در این قسمت بایستی ذکر گردد.

۴-۷- فرضیه ها و سوالات: فرضیه ها و سوالات علمی پژوهشگر در این قسمت آورده می شود. لازم به ذکر است که فرضیه در مطالعات تحلیلی وجود دارد. فرضیه گزاره ای است که رابطه بین دو یا چند متغیر را بیان می کند. کار پژوهشی با یک فرضیه آغاز می شود یعنی یک حدس، گمان، یک احتمال، یک نظر، یک گزاره. پژوهشگر پس از انجام طرح پژوهشی به سوالات پژوهشی دست می یابد.

۱. روش شناسی پژوهش

این بخش بر اساس اجزای تشکیل دهنده آن به قسمت های زیر تفکیک شده است.

۱-۸- جامعه مورد مطالعه: در نگارش این بخش باید جامعه مرجع (Target population)، و خصوصیات آماری آن (مثل نسبت ها، میانگین، انحراف معیار و ...)، جمعیت مورد مطالعه (Study population)، و زیر گروه های آن (مثل گروه های آزمایش و شاهد)، و مشخصات هر یک بیان گردد.

۲-۸- روش نمونه گیری و طریقه محاسبه حجم نمونه: در این قسمت تعداد افراد مورد مطالعه (به طور کلی و به تفکیک زیر گروه های مورد مطالعه)، بایستی به طور مستدل ذکر شوند. چنانچه از فرمول های آماری برای تعیین حجم نمونه استفاده می شود، لازم است فرمول مربوطه و اعداد مورد استفاده در آن (با ذکر مرجع)، آورده شود. در تعیین روش نمونه گیری می توانید از الگوی ذیل استفاده نمایید.

الف) احتمالی: تصادفی ساده طبقه ای خوشه ای منظم یا سیستماتیک دو مرحله ای
ب) غیر احتمالی: آسان گلوله برفی یا شبکه ای سهمیه ای مبتنی بر هدف سایر موارد: .....

۳-۸- روش اجرای پژوهش (روش و ابزار گردآوری اطلاعات): در این قسمت چگونگی تقسیم بندی جمعیت مورد مطالعه به گروه های مختلف، ابزارها و روش های جمع آوری اطلاعات (مثل مشاهده، پرسشنامه، مصاحبه، پرونده خوانی و ...)، و اعتبار و روایی آن و نحوه اجرای این روش ها در نمونه ها و گروه های تحت مطالعه بایستی بیان گردد. ارسال نمونه ای از پرسشنامه خام مورد استفاده در طرح

¹ . S=specific, M= measurable, A= achievable, R= realistic, T= time bounded

شیوه نامه تکمیل پیشنهاد پژوهشی سازمان بهزیستی کشور

دبیرخانه شورای پژوهش

به همراه پیشنهاد نامه پژوهشی الزامی است. در مورد مطالعات آزمایشی باید اشاره شود که آیا طرح، نیاز به مطالعات آزمایشی (مثل pilot study) دارد یا خیر؟ اگر دارد، نحوه اجرا، حجم نمونه و سایر خصوصیات آن (از جمله روش اجرا و نحوه بدست آوردن نتایج) باید به تفصیل بیان گردد.

در تعیین روش و ابزار گردآوری اطلاعات می توانید از الگوی ذیل استفاده نمایید.

- الف) روش گردآوری اطلاعات: میدانی کتابخانه ای آزمایشگاهی موارد دیگر .....
- ب) ابزار گردآوری اطلاعات: پرسشنامه مصاحبه مشاهده چک لیست موارد دیگر .....

۴-۸- متغیرهای طرح پژوهش: شناسایی متغیرها، پایه طراحی مطالعه و تحلیل اطلاعات بدست آمده را تشکیل می دهد. بنابراین لازم است که در ابتدای روش مطالعه، به آنها پرداخته شود. در این قسمت باید نقش هر متغیر (مانند: مستقل یا وابسته، زمینه ای، مخدوش کننده)، و نوع آن (کمی پیوسته، کمی گسسته، کیفی اسمی، کیفی رتبه ای)، و مقیاس آن (اسمی، رتبه ای، فاصله ای، نسبی)، تعریف کاربردی و واحد اندازه گیری آن به طور جداگانه تعیین گردد (پیشنهاد می گردد جهت تعیین متغیرهای پژوهشی به کتاب های آمار و روش های تحقیق مراجعه شود).

۵-۸- روش تجزیه و تحلیل داده ها و بررسی آماری: این قسمت به طور کلی به تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات اختصاص دارد. در ابتدا لازم است نحوه دسته بندی اطلاعات با ذکر روش های مناسب آمار توصیفی ذکر شود. پس از آن فرضیه صفر H_0 (در صورت مطالعات تحلیلی)، و آزمون های آماری تحلیلی مناسب (مثل t test)، مشخص گردد. چنانچه از نرم افزار آماری رایانه ای هم استفاده می شود، لازم است علاوه بر موارد فوق، نام نرم افزار و ویرایش (version)، آن ذکر شود.

۶-۸- جدول زمانی مراحل اجرا و پیشرفت کار: در این قسمت تمامی مراحل اجرایی طرح بر حسب زمانی که پژوهشگر در نظر دارد (هفته، ماه، سال و ...)، بایستی به طور شفاف تکمیل گردد و مطابق روند اجرای پژوهش، در جدول مربوطه هاشور زده شود.

۷-۸- محدودیت های اجرایی طرح و روش کاهش و حل آنها: در این قسمت به اختصار درباره خطاهای تصادفی و مشکلاتی که احتمال دارد در حین اجرای طرح رخ دهد و راه های جلوگیری از آنها توضیح داده می شود.

۹. اطلاعات مربوط به هزینه های طرح

از آنجا که اعتبار پیشنهادی طرح پژوهشی در شورای پژوهش سازمان مورد بررسی قرار خواهد گرفت، لازم است بخش های مربوطه در پیشنهاد نامه پژوهشی به دقت و به طور کامل تکمیل گردد. برای پروژه های پیشنهادی با مبلغ بیش از پانصد میلیون ریال، علاوه بر تکمیل جداول موجود در پیشنهادنامه طرح پژوهشی، در خصوص ردیف های ۲ لغایت ۵ جدول ۲-۹ ارایه آنالیز کامل و شفاف هزینه ها نیز ضروری است.

شیوه نامه تکمیل پیشنهاد پژوهشی سازمان بهزیستی کشور

دبیرخانه شورای پژوهش

۱۰. ملاحظات اخلاقی

بر خلاف انتظار، در برخی از طرح های پژوهشی اصول اخلاقی مورد ملاحظه قرار نمی گیرد. در این قسمت بایستی به طور مختصر به این مساله اشاره گردد که انجام طرح حاضر، مغایرتی با اصول اخلاقی حاکم بر روابط علمی- تخصصی- انسانی- اجتماعی و فرهنگی ندارد. آیا انجام تحقیق، متناسب با اعتقادات دینی، رفتارها و سنتهای جامعه است؟ در بازنگری مدارک و طرح موضوع تحقیقاتی، رعایت صداقت و امانت شده است؟ از منابع مشکوک و فاقد اعتبار (علمی- اجتماعی و ...) استفاده نگردیده است؟ از روشهایی که سبب آسیب جسمی یا روحی شود استفاده نمی گردد؟ آزادی فردی افراد شرکت کننده در طرح رعایت شده است؟ تجویز دارونما (پلاسیبو placebo) از نظر اخلاقی اشکال ندارد؟ اطلاعات مربوط به افراد محرمانه باقی خواهد ماند؟ و اگر شبهاتی در این زمینه وجود دارد، چه تدابیری برای رفع آن (مثل اخذ رضایتنامه)، اتخاذ می گردد؟ بدیهی است که در مورد هر طرح، تنها تعدادی از پرسشهای فوق قابل پاسخگویی خواهند بود. در این قسمت همچنین بایستی نحوه کسب رضایت آگاهانه، بیان عوارض جانبی احتمالی و نحوه مراقبت آزمودنی در برابر آنها و ..... را نیز ذکر نمایید و در صورت نیاز به اخذ رضایت کتبی، فرم رضایت نامه آگاهانه کتبی ضمیمه گردد.

۱۱. تاییدیه

در این قسمت، چنانچه مجری شخص حقیقی می باشد، قسمت الف تاییدیه و در صورتی که طرح از سوی موسسه حقوقی ارسال گردیده است، قسمت ب ممهور به مهر موسسه و امضای مدیرعامل آن گردد.